

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
ในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

MONKS' ROLES IN PROMOTING ELDERY'S QUALITY OF LIFE
AT BANG PA-IN DISTRICT, PHRA NAKORN SI AYUTTHAYA PROVINCE

พระพลวัฒน์ สฟโล (พวงปากกา)

Phra Phonrawat Shaphalo (Phuangpakka)

วัดท่าการ้อง พระนครศรีอยุธยา

Wat Tha Ka Rong, Phra Nakhon Si Ayutthaya

Corresponding Author E-mail: momic915@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิต และ 3. นำเสนอบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้สถิติพรรณนา ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน วิเคราะห์การถดถอยของพหุคูณ การวิจัยเชิงคุณภาพโดยเก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 379 คน ผ่านแบบสอบถาม และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.59) 2. หลักภavana 4 และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสามารถร่วมกันพยากรณ์บทบาทของพระสงฆ์ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ร้อยละ 83.2 ส่วนอีกร้อยละ 16.8 เป็นความแปรปรวนที่เกิดจากปัจจัยอื่น เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า หลักภavana 4 ไม่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม ขณะที่ปัจจัยการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นตัวแปรหลักเพียงปัจจัยเดียวที่ส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ และ 3. บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ครอบคลุมด้านกาย จิต สังคม และปัญญา โดยบูรณาการหลักภavana 4 ส่งเสริมสุขภาพกาย จิตใจ วินัย คุณค่า และสติปัญญา พร้อมปลูกฝังคุณธรรม พัฒนาทักษะและการมีส่วนร่วมทางสังคม สร้างเครือข่ายชุมชน

และเผยแพร่องค์ความรู้ ผ่านกิจกรรมธรรมะ สุขภาพ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์
ทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดี จิตใจมั่นคง และคุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์
คำสำคัญ: บทบาท; คุณภาพชีวิต; ผู้สูงอายุ

Abstract

Objectives of this research article were: 1. examine the level of quality of life promotion for older adults, 2. investigate the factors influencing such promotion, and 3. present the roles of monks in enhancing the quality of life of older adults in Bang Pa-in District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. A mixed-methods approach was employed, combining quantitative and qualitative research. Descriptive statistics, including frequencies, percentages, means, and standard deviations, as well as inferential statistics through multiple regression analysis, were used. Data were collected from 379 older adults via questionnaires and 10 key informants through interviews.

Findings were as follows: 1. The overall level of quality of life promotion among older persons in Bang Pa-in District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, was high ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.59); 2. The Four Foundations of Meditation (Bhāvanā 4) and quality of life promotion jointly and significantly predicted the roles of Buddhist monks at the 0.01 level of statistical significance, accounting for 83.2% of the variance in the dependent variable, while the remaining 16.8% was explained by other factors. The Four Foundations of Meditation showed no significant influence, whereas quality of life promotion was the only predictor with a statistically significant positive effect, and 3. The roles of Buddhist monks in promoting the quality of life of older persons were holistic in nature, encompassing physical, mental, social, and intellectual dimensions. These roles were implemented through the integration of meditation principles, moral cultivation, health promotion activities, social participation, and community networking. Such practices contributed to improved physical health, emotional stability, social connectedness, and an overall enhanced quality of life among older persons.

Keywords: Role; Quality of Life; Eldery's

บทนำ

วัดเป็นแหล่งเกื้อกูลชุมชนไทย โดยเฉพาะผู้สูงอายุในชนบทที่อาศัยวัดเป็นที่พึ่งทางจิตใจ เข้าวัดทำบุญ ฟังเทศน์ และปฏิบัติธรรม แต่ปัจจุบันหน่วยงานรัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เริ่มเข้ามาช่วยเหลือผู้สูงอายุแทนบทบาทบางส่วนของวัด พระสงฆ์ยังคงมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ แนะนำแนวทางปฏิบัติ และส่งเสริมการใช้หลักพุทธธรรมในชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเองและสังคมอย่างดีงาม หลักธรรมประกอบด้วย 4 ประการ คือ ศรัทธาสัมปทา จาคะสัมปทา ศีลสัมปทา และปัญญาสัมปทา เพื่อสร้างสังคมที่เจริญและสงบสุข พระสงฆ์แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ พระอริยสงฆ์ ผู้บรรลุคุณวิเศษ และสมมติสงฆ์ ผู้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาสังคมทั้งด้านจิตใจและคุณธรรม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำหน้าที่ปฏิบัติปฏิบัติชอบและสอนให้ผู้อื่นดำรงตนในทางที่ดี

พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่เพียงสั่งสอนศีลธรรมและปฏิบัติธรรม แต่ยังช่วยเหลือประชาชนด้านวัตถุและจิตใจ ถ่ายทอดความรู้และหลักธรรมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ส่งเสริมการศึกษา สังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาชุมชน ใช้วัดเป็นศูนย์กลางบริการสังคมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น (พระมหาโยธิน โยธโก, 2560) ปัจจุบัน บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและชุมชนมีการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม จากเดิมที่พระสงฆ์เป็นผู้นำให้ความรู้ ปฏิบัติธรรม และระดมทุนโดยตรง

ในปัจจุบันมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เช่น โรงเรียน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เข้ามาร่วมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนควบคู่ไปด้วย พระสงฆ์ในเขตอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความสุขทั้งทางกายและจิตใจของประชาชน พร้อมสร้างความสงบสุขและความสามัคคีในชุมชน โดยเน้นการปลูกฝังความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือเกื้อกูล และการร่วมมือแก้ไขปัญหา ประชาชนสามารถนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การคบคนดี การปฏิบัติตนเป็นคนดี และการดำเนินชีวิตตามศีลธรรม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและพัฒนาชุมชนให้เจริญรุ่งเรือง (อง.อภุฎก. 23/54/342) ซึ่งหลักภาวนา 4 เป็นแนวทางการฝึกอบรมเพื่อพัฒนามนุษย์อย่างครบวงจร ตลอดช่วงชีวิต ครอบคลุมทุกด้านและทุกขั้นตอน โดยมุ่งพัฒนากายให้แข็งแรง ศีลให้มั่นคง จิตใจให้สงบและเข้มแข็ง และปัญญาให้สามารถคิด พิจารณาและตัดสินใจอย่างรอบคอบ (อง.จตุก. 21/79/69)

ผู้วิจัยสนใจศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมุ่งเน้นว่า พระสงฆ์นำหลักธรรม

ทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์อย่างไรเพื่อดูแลและส่งเสริมชีวิตผู้สูงอายุ ผลการศึกษาจะช่วยพัฒนาแนวทางใหม่ ๆ ในการดำเนินบทบาทของพระสงฆ์ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีชีวิตที่ดีขึ้น สุขภาพกายและจิตแข็งแรง และสามารถดำเนินชีวิตในวัยชราอย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อนำเสนอบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ทั้งที่เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ในเขตอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 6,956 คน (กรมการปกครอง, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย โดยอาศัยการกำหนดจำนวนตามตารางสำเร็จของ Yamane (1973) จำนวน 379 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ซึ่งคัดเลือกจากผู้ที่สามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทดังกล่าว ดังนี้ 1. เจ้าคณะผู้ปกครอง จำนวน 2 รูป 2. ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน 3. ผู้สูงอายุ จำนวน 3 คน และ 4. นักวิชาการด้านการจัดการเชิงพุทธ จำนวน 2 รูปหรือคนรวมทั้งสิ้น 10 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบมีโครงสร้าง ซึ่งจัดทำขึ้นให้ครอบคลุมประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามด้วยวิธี IOC จากนั้น นำแบบสอบถามไปทดลองใช้

จำนวน 30 ชุด เพื่อหาคุณภาพของแบบสอบถาม ก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบ และสามารถนำข้อมูลไปวิเคราะห์เชิงสถิติได้

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการโดยขอหนังสือจากทางหลักสูตรถึงเจ้าคณะอำเภอบางปะอิน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถามแก่บุคลากรในพื้นที่ จากนั้นจึงเก็บรวบรวมแบบสอบถาม จำนวน 379 ชุด โดยวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

4.2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยขอหนังสือจากทางหลักสูตรถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อสัมภาษณ์ โดยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ พร้อมขออนุญาตในการจัดบันทึก บันทึกเสียง และถ่ายภาพ จากนั้นจึงนำข้อมูลดิบที่ได้ไปถอดความและวิเคราะห์ต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติพรรณนา ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมทั้งใช้สถิติอนุมาน วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ เพื่อพยากรณ์ตัวแปรตามจากตัวแปรอิสระ

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยถอดเสียงการสัมภาษณ์เป็นข้อความ และจัดหมวดหมู่ตามประเด็นความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา จากนั้นสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบความเรียงและตารางสรุปประเด็นสำคัญ

ผลการวิจัย

1. ระดับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม

ข้อที่	การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอำเภอ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับการปฏิบัติ		
		\bar{X}	S.D.	แปลค่า
1	การเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยผู้สูงอายุ	4.01	0.66	มาก
2	การส่งเสริมการพัฒนาผู้สูงอายุ	3.89	0.69	มาก
3	การคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ	3.91	0.75	มาก

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม (ต่อ)

ข้อที่	การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอำเภอ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับการปฏิบัติ		
		\bar{X}	S.D.	แปลค่า
4	การบริหารจัดการเพื่อพัฒนางานด้านผู้สูงอายุและ การพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ	3.95	0.72	มาก
5	การพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ	3.95	0.74	มาก
โดยรวม		3.94	0.59	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยผู้สูงอายุ การบริหารจัดการเพื่อพัฒนางานด้านผู้สูงอายุและบุคลากร การพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ การคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ และการส่งเสริมการพัฒนาผู้สูงอายุ ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Model	Coefficients					
	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients			
	B	Std. Error	Beta	t	Sig.	
1						
	(Constant)	3.647	0.214		17.054	0.000
	X ₁	-0.133	0.053	-0.125	2.493	0.013
	X ₂	0.229	0.026	0.435	8.707	0.000

Multiple R = 0.410^a R Square = 0.168 Adjusted R Square = 0.164 Std. Error = 0.284

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ในส่วนนี้แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของแต่ละตัวแปรอิสระ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดสร้างสมการพยากรณ์ ถือเป็นเป้าหมายหลักของการวิเคราะห์การถดถอย โดยสมการที่ได้จะปรากฏทั้งในรูปแบบของค่าสัมประสิทธิ์คะแนนดิบ (Unstandardized Coefficients) และค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐาน (Standardized Coefficients) จากตัวอย่างได้สมการจากรูปแบบทั้งหมดได้ 2 รูปแบบ จากค่าที่โปรแกรมคำนวณมาให้ ดังนี้

สมการรูปคะแนนดิบ (Unstandardized Coefficients) หรือ ค่าความจริง คือ

$$Y = \text{ค่าคงที่} + B_1 (X_1) + B_2 (X_2)$$

$$Y = 3.647 + -0.133 (X_1) + 0.229 (X_2)$$

สมการรูปคะแนนมาตรฐาน (Standardized Coefficients) คือ

$$Z_Y = B_1 (Z_1) + B_2 (Z_2)$$

$$Z_Y = -0.125_{X_1} + 0.435_{X_2}$$

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยหลักภาวนา 4 ไม่ส่งผลต่อตัวแปรตาม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเป็นลบ และไม่สอดคล้องกับค่าสหสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่ปัจจัยการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (X_2) เป็นปัจจัยเดียวที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้ ตัวแปรอิสระทั้งสองสามารถร่วมกันพยากรณ์ บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ร้อยละ 16.8 โดยมีเพียงปัจจัยการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (X_2) เป็นตัวแปรหลักที่ส่งผลต่อบทบาทดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญ

3. บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอำเภอ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า 1. คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย พระสงฆ์ สนับสนุนและส่งเสริมด้วยกิจกรรมและคำแนะนำ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดูแลผู้สูงอายุครบวงจร และดูแลทั้งกายและใจควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต 2. คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ พระสงฆ์ส่งเสริมการฝึกสมาธิและธรรมะเพื่อลดความวิตกกังวล จัดกิจกรรมทำบุญและปฏิบัติธรรมเพื่อสร้างพลังใจและความผูกพันในชุมชน และให้คำปรึกษาใจช่วยให้ผู้สูงอายุสงบ มั่นคง และปรับตัวได้ดี 3. คุณภาพชีวิตด้านพัฒนาทางอารมณ์ พระสงฆ์ สอนการควบคุมอารมณ์ด้วยเมตตา กิจกรรมสมาธิช่วยสร้างสติและอารมณ์มั่นคง พร้อมให้กำลังใจและคำปรึกษาเพื่อความสงบใจของผู้สูงอายุ 4. คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม พระสงฆ์สร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้สูงอายุในชุมชน ส่งเสริมการรวมกลุ่มภายในวัด และประสานงานสนับสนุนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ และ 5. คุณภาพชีวิตด้านพัฒนาทางด้านสติปัญญา พระสงฆ์ถ่ายทอดธรรมะเสริมสติปัญญาและความเข้าใจชีวิต จัดกิจกรรมอบรม และแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อกระตุ้นการพัฒนาปัญญา และสนับสนุนการฝึกสติและเจริญปัญญา ช่วยผู้สูงอายุจัดการความเครียดและมีจิตใจมั่นคง ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ครอบคลุมหลายมิติ การส่งเสริมสุขภาพกาย-ใจผ่านกิจกรรมและคำแนะนำ พร้อมประสานงานดูแลครบวงจร การฝึกสมาธิและธรรมะช่วยให้จิตใจสงบ มีกำลังใจและควบคุมอารมณ์ได้ดี การสนับสนุนความสัมพันธ์ทางสังคมและการรวมกลุ่ม การถ่ายทอดธรรมะ ฝึกสติและพัฒนาปัญญาช่วยให้ผู้สูงอายุมีชีวิตมั่นคง สุขภาพดี และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างรอบด้าน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า มีการเตรียมความพร้อมเพื่อประชากรที่มีวัยเป็นผู้สูงอายุ ดังนั้น ด้านการเตรียมความพร้อมจึงมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระครูปลัดสิทธิชัย วิสุทโธ (หวานผล) และคณะ (2565) ที่ได้วิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัย พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมสามารถส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ในระดับมากทุกด้าน ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาครั้งนี้ที่พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในภาพรวมระดับมาก เนื่องจากการนำหลักธรรมมาใช้ในการพัฒนา และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุพล ศิริ และคณะ (2567) ที่ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้อยู่ในระดับมาก โดยมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เช่นเดียวกับอำเภอบางปะอินที่มีการส่งเสริมในภาพรวมระดับมาก แต่อาจมีบางด้านอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากความแตกต่างด้านบริบทพื้นที่และทรัพยากรสนับสนุน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิเคราะห์สมการถดถอย พบว่า ปัจจัยที่ศึกษาสามารถร่วมกันอธิบายการแปรผันของบทบาทของพระสงฆ์ฯ ได้ร้อยละ 83.2 ส่วนอีกร้อยละ 16.8 เป็นอิทธิพลจากปัจจัยอื่น ๆ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า เมื่อพิจารณาอิทธิพลรายปัจจัย พบว่า ปัจจัยหลักกว่า 4 ไม่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม เนื่องจากค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมีทิศทางติดลบและไม่มีนัยสำคัญเชิงบวก ในขณะที่ปัจจัยการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของถนอมขวัญ อยู่สุข และคณะ (2565) ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธของผู้เกษียณอายุการปฏิบัติงานจากกรมชลประทาน พบว่า หลักกว่า 4 มีอิทธิพลสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธ

2.1 ปัจจัยหลักกว่า 4 ไม่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงปฏิเสธสมมติฐาน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของถนอมขวัญ อยู่สุข และคณะ (2565) ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธของผู้เกษียณอายุการปฏิบัติงานจากกรมชลประทาน ผลการวิจัยพบว่า หลักกว่า 4 มีอิทธิพลสำคัญต่อ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธ อธิบายความแปรผันได้ร้อยละ 39.10 โดยการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม ช่วยส่งเสริมร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาของผู้เกษียณ เพราะบทบาทของพระสงฆ์ซึ่งเป็นปัจจัยทางอ้อม และผู้สูงอายุอาจมีข้อจำกัดในการนำไปปฏิบัติ จึงทำให้ไม่พบอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และยังไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของรัตนา ตฤณารังสี (2565) ที่ได้วิจัยเรื่อง การส่งเสริมคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธธรรมาภิบาลของแรงงานไทย สภาก่อการนายจ้าง เอส.เอ็ม.อี แห่งประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยหลักภาวนา 4 ได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา มีผลต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตในทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการส่งเสริมคุณภาพชีวิตได้ร้อยละ 83.3 ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากบริบทของพื้นที่และกลุ่มตัวอย่างที่มุ่งเน้นความสำคัญไปที่อิทธิพลของปัจจัยการส่งเสริมคุณภาพชีวิตในมิติอื่นเป็นหลัก

2.2 ปัจจัยการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ พบว่า มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การดูแลแบบใกล้ชิดและเป็นกันเองตามหลักภาวนา 4 ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทั้งกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระครูศรีเมธาภรณ์ (ประภาส จิตฺตมโม) และคณะ (2565) ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธบูรณาการสำหรับผู้สูงอายุ ของพระสงฆ์ในจังหวัดพิจิตร ผลการวิจัยพบว่า การดูแลแบบใกล้ชิดและเป็นกันเองตามหลักภาวนา 4 ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม แม้จะมีข้อจำกัดด้านการวางแผนและงบประมาณ

3. บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ด้านสุขภาพกาย พระสงฆ์สนับสนุนการดูแลร่างกายผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมและคำแนะนำ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการดูแลครบวงจร และส่งเสริมการดูแลกายควบคู่กับใจเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านจิตใจ ส่งเสริมสมาธิและธรรมะเพื่อลดความวิตกกังวล จัดกิจกรรมทำบุญและปฏิบัติธรรมเพื่อสร้างพลังใจและความผูกพันในชุมชน และเป็นທີ່ปรึกษาทางใจให้ผู้สูงอายุสงบ มั่นคง และปรับตัวได้ดี ด้านพัฒนาทางอารมณ์ สอนการควบคุมอารมณ์ด้วยเมตตาเพื่อลดความเครียด จัดกิจกรรมสมาธิสร้างสติและความมั่นคงทางอารมณ์ พร้อมให้กำลังใจและคำปรึกษาเพื่อความสงบใจ ด้านสัมพันธ์ทางสังคม มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สูงอายุในชุมชน ส่งเสริมการรวมกลุ่มภายในวัด และประสานการสนับสนุนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ และด้านพัฒนาทางสติปัญญา ถ่ายทอดธรรมะเพื่อเสริมปัญญาและความเข้าใจชีวิต จัดอบรมธรรมะและแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อกระตุ้นการพัฒนาปัญญา พร้อมสนับสนุนการฝึกสติและ

เจริญปัญญาเพื่อลดความเครียดและสร้างจิตใจที่มั่นคง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ระพีพัฒน์ กิตติภิรมย์สันต์ (2566) ที่ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อ การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ควรพัฒนาผู้สูงอายุทั้งด้านกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และปัญญา และสอดคล้องกับกรอบกายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา บทบาทเชิงลึกในการเป็นที่พึ่งทางใจและการให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิดแก่ผู้สูงอายุและ สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระศุภชัย ปญญาวิโร (เปลื้องกระโทก) (2562) ที่ได้วิจัย เรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอำเภอโชคชัย จังหวัด นครราชสีมา พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทด้านสุขภาพกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และปัญญา เน้นการควบคุมอาหาร การออกกำลังกาย และการพัฒนาชุมชน ความแตกต่าง คือ การวิจัยนี้เน้นบทบาทพระสงฆ์ในฐานะที่ปรึกษาทางใจและผู้ประสานการดูแลแบบครบ วงจร ซึ่งสะท้อนมิติใหม่ในการทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอก

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นแนวทางการบูรณาการหลักภavana 4 กับบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อเป็นกรอบให้พระสงฆ์นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอย่างองค์รวม โดยกายภavanaส่งเสริมสุขภาพกาย ศีลภavanaและจิตภavanaพัฒนาด้านจิตใจและอารมณ์ ปัญญาภavanaส่งเสริมสติปัญญา และกิจกรรมทางศาสนาช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพทางสังคม สะท้อนว่า หลักภavana 4 เป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์อำเภอบางปะอิน ควรที่จะต้องจัดกิจกรรมอบรมและปฏิบัติธรรม เน้นการรักษาศีล ฝึกวินัย และเจริญจิตใจ เพื่อเสริมสร้างความสงบและความมั่นคงทางอารมณ์
2. คณะสงฆ์อำเภอบางปะอิน ควรที่จะต้องสร้างหลักสูตรหรือกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้สูงอายุเข้าใจหลักธรรม สามารถนำไปแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน พัฒนาทักษะการจัดการอารมณ์ และสร้างความสมดุลทางอารมณ์
3. คณะสงฆ์อำเภอบางปะอิน ควรที่จะต้องจัดโครงการและมาตรการที่ครอบคลุมด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงกิจกรรมธรรมะและจิตอาสา เพื่อพัฒนาศักยภาพลดความเหงา และเสริมสร้างความสุขให้ผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. พระสงฆ์อำเภอบางปะอิน ควรที่จะต้องส่งเสริมการอบรมและกิจกรรมทางธรรม เพื่อให้ผู้สูงอายุมีศีลธรรม เข้าใจหลักธรรม และนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า และวิจารณ์ญาณ
2. พระสงฆ์อำเภอบางปะอิน ควรที่จะต้องจัดให้มีคำปรึกษา แนะนำการปรับตัว และส่งเสริมการเรียนรู้ด้านสุขภาพ เทคโนโลยี และกิจกรรมสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มพูนคุณภาพชีวิตและทักษะชีวิตอย่างรอบด้าน
3. พระสงฆ์อำเภอบางปะอิน ควรที่จะต้องจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ทั้งกิจกรรมทางศาสนา การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และการสร้างเครือข่ายสังคม เพื่อพัฒนาความสุขทางอารมณ์และความผูกพันระหว่างผู้สูงอายุในชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรที่จะต้องศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมสุขภาพกายของผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์วิธีการดำเนินงาน กิจกรรมที่ใช้ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

2. ควรที่จะต้องศึกษาผลของกิจกรรมด้านจิตใจและอารมณ์ต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อให้เข้าใจโลกที่ส่งผลต่อความผาสุกและสุขภาวะทางอารมณ์อย่างชัดเจน
3. ควรที่จะต้องศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนากับการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. (2567). *สถิติจำนวนประชากรและบ้าน*. สืบค้น 27 กันยายน 2567, จาก <https://shorturl.asia/z9oiq>
- ถนอมขวัญ อยู่สุข และคณะ. (2565). การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธของผู้เกษียณอายุ การปฏิบัติงานจากกรมชลประทาน. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(4), R40–R54.
- พระครูปลัดสิทธิชัย วิสุโท (หวานผล) และคณะ. (2565). การบูรณาการหลักพุทธธรรม เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*, 7(2), 194–208.
- พระครูศรีเมธาภรณ์ (ประภาส ฐิตธมโม) และคณะ. (2565). การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธบูรณาการสำหรับผู้สูงอายุ ของพระสงฆ์ในจังหวัดพิจิตร. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(3), 252–266.
- พระมหาโยธิน โยธโก. (2560). บทบาทพระสงฆ์ไทยในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 17(3), 25–36.
- พระศุภชัย ปญญาวิโร (เปลื้องกระโทก). (2562). *บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา* (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ระพีพัฒน์ กิตติภิรมย์สันต์. (2566). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รัตนา ตฤณารังสี. (2565). *การส่งเสริมคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธธรรมมาภิบาลของแรงงานไทย สภาองค์การนายจ้างเอส.เอ็ม.อี.แห่งประเทศไทย* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุพล ศิริ และคณะ. (2567). ประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 7(2), 70–82.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.